

Livsforsikring i Den europeiske union

En oppsummering av de viktigste bestemmelser i livsforsikringsdirektivene

av Dr. **Klaus Miller**, Bayerische Rück, München

Dr. Klaus Miller, født 1960, er sjef for Bayerische Rück's Livreassurance-virksomhet i de nordiske land. Han har bak seg en lang rekke vitenskapelige publikasjoner innen feltet matematikk og statistikk.

Klaus Miller

Gjennomføringen av et enhetlig Europeisk marked har gjort det nødvendig å samordne de ulike lover og reguleringer som gjelder forsikring i de forskjellige EU-land. For de nåværende medlemsstater resulterte denne prosessen i Direktiv nr. 3 av 10. November 1992, med bestemmelse om at de skal inkorporeres i det enkelte lands lovregler innen 1. juli 1994.

Det ville være uriktig å antyde at det vil eksistere et homogent forsikringsmarked i Europa allerede fra sommeren 1994, i det de nasjonale regler i de enkelte land varierer sterkt fra hverandre. Likevel er det blitt tatt et vesentlig skritt henimot et enkelt likeartet marked der alle selskaper kan operere fritt og etter de samme retningslinjer.

De forskjellige regler for avslutning og oppstilling av årsregnskapene innen EU er i ferd med å koordineres, selvom mange av disse

retningslinjene muliggjør forskjellige valgmuligheter, men bare én av disse vil kunne bli valgt når man overfører disse retningslinjene til nasjonal lovgivning. Dette, såvel som sterke individuelle nasjonale forskjeller når det gjelder velferds- og skatteregler, betyr at hvert enkelt land har sine egne spesielle behov for å tilpasse sin lovgivning. Denne artikkel oppsummerer de viktigste hovedpunkter i de tre Livsforsikringsdirektivene, som har blitt endret på mange felt i løpet av en 15 års prosess. For de land som allerede er medlemmer av EU vil det være situasjonen i 1994 som vil danne utgangspunktet for tilpassing av de individuelle lands lovgivning.

På bakgrunn av den nåværende diskusjon m.h.t. Norges, Sveriges, Finnlands og Østerrikes tilknytning til EU, vil det kanskje være nødvendig å benytte et noe annet utgangs-

punkt når man vurderer hvert lands individuelle tilpassningsprosess. Skjønt de skandinaviske land kan ha fordel av den intense diskusjon som pågår i de nuværende EU-stater vil det ikke være mulig for dem å basere sine egne nye lovutkast på tilpassningsendringene i de andre land ettersom deres tidligere reguleringer avviker fra alle de andre lands lovgivning når det gjelder den offentlige kontroll. Selv ikke lovgivningen i Danmark, som til nu er det eneste skandinaviske EU-land, er tilstrekkelig overensstemmende med de andre skandinaviske land.

Den eneste mulighet som da gjenstår er å foreta en direkte analyse av teksten i direktivene. Hovedpunktene i de tre Guidelines er:

1. Bare én lisens for alle EU-land.
2. Kontroll av forsikringsselskapene
3. Solvens- og Kapitaldekningsregler
4. Kapitalinvesteringsreguleringer
5. Aktuarenes rolle
6. Forsikringstekniske rammebetingelser, premiebegninger og premiegrunnlag
7. Informasjonsplikten overfor forsikringstagerne.

1. "Single Licence Principle" (én og samme lisens for alle EU-land)

Forsikringsselskapene i ethvert medlemsland har fri adgang til til å drive sin virksomhet i all andre EU-stater. Godkjennelse av myndighetene i eget land vil være tilstrekkelig til å drive forretningsvirksomhet i ethvert annet medlemsland.

Dette betyr da at f.eks. svenske, finske og danske selskaper fritt kan selge sine produkter i Norge (og vice versa), enten gjennom avdelingskontorer eller datterselskap. Fri konkurranse fra land utenom Skandinavia er også i prinsippet mulig men kanskje noe mindre sannsynlig?

En viktig faktor når det gjelder dette emne kan ventes fra den norske, svenske og finske tilpassning til EU-reglene, og ikke minst overgangsordninger for bestemte sentrale deler av direktivene (dette forbehold gjelder hele denne artikkel og må ha in mente når man sammenligner EU-direktivene med eksisterende lov i søkerlandene). Den nasjonale tilpassing er naturligvis et kjernepunkt så man kan si at EU's direktiver bare er en begynnelse for intense diskusjoner med myndighetene.

En tilpassning av den nasjonale forsikringslovgivning til det 3dje direktiv vil likevel kunne skje (som det gjorde for det første og det annet) og ville da ha den samme virkning for de nordiske livsforsikringsselskaper. Derfor er det så viktig at de nye rammebetingelser ikke setter søkerlandenes forsikringsselskaper i en ugunstig konkurransemessig situasjon.

2. Kontroll av forsikringsselskapene

"Den finansielle kontroll av et forsikringsselskap, inklusive den virksomhet som drives enten via avdelingskontorer eller som fri tjeneydelse, skal utelukkende være underlagt medlemsstaten" (art.2, 3dje Direktiv). En forsikringstager som inngår et forretningsforhold med et utenlandsk selskap (f.eks. ved å kjøpe en livpolise) må derfor godta at hans medkontrahent (forsikringsselskapet) ikke er gjenstand for kontroll av forsikringsmyndighetene i hans eget land.

I denne forbindelse er det viktig å skjelne mellom den finansielle kontroll, som hovedsaklig gjelder selskapets forhold til myndighetene, og kontrollen m.h.t. de lovregler som regulerer forholdet mellom forsikringsselskap og forsikringstager. Retningslinjene for den finansielle kontroll er formulert i Direktivene for livsforsikringsselskapene og må bli tilpasset den lokale regulering i det enkelte nye medlemsland. Lovbestemmelsene ad de individuelle poliser vil ble regulert av lokale rettsregler. Dette er riktignok ikke særskilt nevnt i

direktivene idet grenselinjen mellom disse to aspekter ikke er klart definert og de er da også i noen grad avhengig av hverandre.

3. Solvens- og kapital-dekningsregler

”Ethvert medlemsland skal forlange fra enhver næringsdrivende med hovedkontor innen området en adekvat solvensmargin for hele virksomheten”. (Art. 18, 1. direktiv, medendr. Art. 25, 3dje direktiv)

Sovensmarginen skal bestå av foretagens totale aktiva fri for kjente forpliktelser, minus enhver aktiva-post uten konkret tilknytning (goodwill etc.)

Følgende poster skal inkluderes:

Spesifikke, materielle aktivaposter:

1. Innbetalt aksjekapital

Tilleggsforklaring: for gjensidige selskaper det reelle, opprinnelige innbetalte fond plus ethvert medlems aktivaposter som tilfredsstillende visse kriterier nevnt i Art. 25, 3dje dir.

2. 50 % av den ikke innbetalte aksjekapital

Tilleggsforklaring: eller opprinnelige fond, så lenge den innbetalte del tilsvarer 25% av aksjekapitalen eller fondet.

3. Frie reserver

Tilleggsforklaring: lovbestemte og frie reserver, uten tilknytning til forsikringstekniske forpliktelser.

4. Enhvert fremført overskudd

5. Ansvarlig lånekapital

Tilleggsforklaring: kumulativ preferansekapital og ansvarlig lånekapital kan bli inkludert, men i så fall bare opp til 50% av marginen, forutsatt at ikke mer enn 25% består av ansvarlig lånekapital med fast avtalt forfallsdag, eller kumulative preferanse aksjer med fast forfall som tilfredsstillende visse spesielle krav nevnt i Art. 25, 3dje Dir.

6. Andre verdipapirer

Tilleggsforklaring: verdipapirer uten fast forfall og andre papirer som tilfredsstillende de betingelser som er nevnt i Art.25.

7. Gevinst-reserver (d.v.s. fonds for gevinst-deling med forsikringstagerne)

Tilleggsforklaring: i den grad det er godkjent under det nasjonale regelverk kan inkluderes gevinstreserver som kan brukes til å dekke ethvert tap som måtte oppstå og der disse ikke er blitt gjort tilgjengelig for fordeling eller utdeling til forsikringstagerne på det tidspunkt informasjonene blir koordinert for publisering i årsregnskapet.

Følgende immaterielle aktivaposter kan medtas, etter søknad, med behørig underlag, overfor det nasjonale kredittilsynet i hovedkontorets land:

8a. 50% av fremtidige overskudd

Tilleggsforklaring: beregnet på grunnlag av forventet overskudd veiet under hensyntagen til den gjenværende løpetid for polisene (se formel nedenfor).

8b. Forskjellen mellom Zillmeriserte og Ikke-Zillmeriserte reserver

Tilleggsforklaring: forskjellen mellom en Ikke-Zillmerisert eller Delvis-Zillmerisert matematisk reserve, og en matematisk reserve Zillmerisert etter en sats lik påslaget for akkvisisjonskostnader inkludert i premien.

8c. Skjulte reserver

Reserver som følge av under-estimerte aktivaposter og over-estimerte gjeldsposter, unntatt matematiske reserver der overreserveringen ikke er av en eksepsjonell karakter.

Det estimerte årsoverskudd som er nevnt i de overfor nevnte poster skal være det aritmetiske gjennomsnitt over de siste 5 år, etter følgende formel:

$$P = \frac{1}{5} \cdot \sum_{j=-4}^0 A_j \cdot \min(D, 10)$$

A(j) er årsoverskuddet i år j, der j=0 henfører seg til det løpende regnskapsår og D står for den tidsperiode som polisene fortsatt har å løpe før forfall (max 10 år). Den forventede gevinst P kan bare bli basert på foretagendets forsikringsvirksomhet.

I de fleste tilfelle stammer mesteparten av postene 1—7 fra ”frie reserver” og ”gevinstreserver” som er kjent under ulike navn i de enkelte EU-land. Det ligger utenfor rammen for denne korte oppsummering å gå i detaljer m.h.t. regnskaps-prinsippene i de enkelte EU-land (en internasjonal sammeligning av livselskaperenes solvensmarginer ble presentert av Bayerische Rück under deres siste Livsforsikrings-symposium i München i oktober 1993). I mange tilfelle inneholder disse reserver f.eks. bonus som vil bli utdelt til forsikringstagerne ved slutten av forsikringstiden. Den viktige forskjell er at disse beløp ikke er garanterte når årsregnskapet settes opp og derfor ikke kan utgjøre en del av solvensmarginen. Detaljene kan bare bli bragt på det rene i de enkelte staters tilpassning til Livdirektivene.

Postene under punkt 8 er bare tillatt etter ansøking. Vanligvis er det slik at fremtidige overskudd ville være tilstrekkelige til å møte alle krav og ingen av de øvrige poster ville være nødvendig, men dette er bare et teoretisk argument. Forsikringselskaper i Europa vil normalt bare beregne og utvise sin solvensmargin ved hjelp av postene 1 til 7. En sterk og sund kapital-situasjon vil kunne bli et sentralt salg-argument i fremtiden.

Den fastsatt minimums-margin skal gi uttrykk for forsikringselskapets risiko-situasjon. Denne består av investeringsrisiko (skjønt den tilsvarende post i formelen baseres på den matematiske reserve som utgjør en del av regnskapets debetside) og av Forsikringsrisikoen,

representert av total forsikringsbestand.

Det totale beløp som skal dekkes av solvensmarginen (M) kan deles opp i de respektive marginer for vanlig livsforsikring (U), tilleggsdekninger (R) som invaliditet eller ulykke, og unit-linked produkter (UL)

$$M = M_{LI} + M_{UL} + M_R$$

Hver enkelt av disse marginer er summen av de to resultatkomponenter investeringsrisikoen (1) og forsikringsrisikoen (2). Fradrag må eventuelt gjøres for avgitt reassuranse.

Den nødvendige margin for vanlig livsforsikring fremkommer av

$$M_{LI} = M_{LI}^1 + M_{LI}^2$$

hvor

$$M_{LI}^1 = 4\% \cdot V_{LI}^{gross} \cdot \max\left(\frac{V_U^{net}}{V_U^{gross}}, 0.8t\right)$$

(investeringsrisiko)

og

$$M_{LI}^2 = 0,3\% \cdot R_U^{gross} \cdot \max\left(\frac{R_U^{net}}{R_U^{gross}}, 0.15\right)$$

(forsikringsrisiko)

I dette tilfelle defineres henholdsvis den matematiske reserve og total risikosum. Netto og brutto referer seg til de tilsvarende situasjoner med eller uten reassuranse. Med andre ord: 4% av den matematiske reserve plus 3 promille av total risikosum (begge poster veiet under hensyntagen til reassuranse).

Alt avhengig av polisens varighet kan parameteret 0.3% i den siste ligning bli redusert til 0.15% (3 og 5 år) eller 0.1% (opp til 3 år). Den angitte tid i parantes reflekterer det høyest mulige fradrag for reassuranse som er satt til 15% (= 100% - 15%) m.h.t. investeringsrisiko og 50% m.h.t. forsikringsrisiko.

TEMA EU

Lignende formler gjelder for unitlinked forretning. Marginen fremkommer av

$$M_{UL} = M_{UL}^1 + M_{UL}^2$$

hvor

$$M_{UL}^1 = 1\% \cdot V_{UL}^{gross} \cdot \max\left(\frac{V_{UL}^{net}}{V_{UL}^{gross}}, 0.8E\right)$$

(inv.risiko)

og

$$M_{UL}^2 = 0.3\% \cdot R_{UL}^{gross} \cdot \max\left(\frac{R_{UL}^{net}}{R_{UL}^{gross}}, 0.5\right)$$

(fors.risiko)

Her defineres V og R som henholdsvis den matematiske reserve og total risikosum. Netto og brutto gjelder tilsvarende situasjoner med og uten reassuranse. Parameteret 0.3% er i dette tilfelle ikke avhengig av forsikringstiden.

Når det gjelder invaliditet og ulykke så er situasjonen anderledes. Grunnlaget er her Brutto Premie (GP) for det løpende år samt skadeutbetalingene (C). Den nødvendige margin er forskjellig for premieinntekter over eller under 10mill.ECU.

En tredjedel av minimum solvensmargin skal utgjøres av garantifondet. Minst 50% av dette fond skal bestå av de spesielle poster nevnt i Art. 18/1. Fremtidige gevinster, skjulte reserver og ekstra Zillmerizing godtas ikke som del av dette garantifond.

Garantifondet kan ikke være mindre enn

800.000 ECU. Når det gjelder gjensidige organisasjoner kan ethvert medlemsland redusere minimumsgarantien til 600.000 ECU.

Da forskjellige typer av reserver spiller en viktig del i å fylle opp solvensmarginen må man være klar over at produktutviklingen vil ha en betydelig innflytelse på et selskaps solvensmargin. Det bidrag til reserven som ett bestemt produkt kan ha for solvensmarginen vil da være av betydning for gevinst-analysen av alternative produkter i fremtiden.

4. Regulering og kontroll av Kapitalinvesteringene

”Medlemsstatene skal ikke kreve at forsikringsselskapene investerer i bestemte typer aktiva” (Art.22(5), 3dje Dir.).

Det er ingen generell begrensning i Livdirektivet for de forskjellige investeringskategorier, men derimot for de individuelle investeringsobjekter. De generelle begrensninger eksisterer vanligvis i de enkelte medlemsstater og var på plass etter at overgangsordningen under Livdirektivet ble gjennomført i de enkelte lands lovgivning.

Følgende begrensninger gjelder for aktiva som dekker de tekniske reserveavsetninger:

1. 10% av selskapets total brutto tekniske reserver i fast eiendom.
2. 5% av selskapets totale brutto tekniske reserver i aksjer og andre omsettelige verdipapirer som anses som aksjer, obligasjoner, gjeldsbrev og andre kapital- eller pengemarkedsinstrumenter, fra et og samme samme foretagende.

$$M_R = [0.18 \cdot GP_{\leq 10 \text{ million}} + 0.16 \cdot GP_{> 10 \text{ million}}] \cdot \max\left(\frac{C_R^{net}}{C_R^{gross}}, 0.5\right)$$

3. 3% av selskapets totale brutto tekniske reserver i kontanter.

4. 10% av selskapets totale brutto tekniske reserver i aksjer, andre verdipapirer som blir behandlet som aksjer og gjeldsbrev som ikke blir omsatt i et regulert marked.

På disse punkter vil vanligvis de lokale lovregler være betydelig mer presise og detaljerte. Et nærmere studium av hvorledes f.eks. 100% eierskap i et annet forsikringsselskap vil bli betraktet er nødvendig. Det foreligger også visse begrensninger og retningslinjer når det gjelder balansen mellom tilgodehavender og forpliktelser i utenlandsk valuta. Medlemslandene kan forplikte selskapene å ikke dekke sine tekniske reserver inkl. de matematiske reserver, ved tilsvarende aktiva, hvis dette ville utgjøre mer enn 7% av de aktiva som eksisterer i annen valuta (Bilag 3, 3dje Dir.).

5. Aktuarenes rolle

Ansvarlig aktuars rolle vil styrkes. Skjønt hans oppgaver ikke er spesifikt understreket i direktivene, fremkommer likevel hans betydning i en rekke formuleringer slik som "premiene for ny forretning skal være tilstrekkelige, beregnet etter fornuftige aktuarielle retningslinjer, slik at forsikringsselskapet er i stand til å møte alle sine forpliktelser, og spesielt, å kunne avsette adekvate tekniske reserver" (Art. 19, 3dje). Eller "De tekniske reserver skal være kalkulert etter en tilstrekkelig konservativ aktuariell vurdering" (Art. 18, 3dje).

Fra de bestemmelser i de 3 Livdirektivene som henfører seg til aktuarielle spørsmål synes det klart at ansvaret for de tekniske reserver og det beregningsgrunnlag som velges etter den lokale ansvarshavende aktuars anvisninger, vil få en betydelig innflytelse på solvensmarginene.

Myndighetene i de nye medlemsstater vil kunne være interessert i klart å få fastslått at ansvarsposisjonen for ansvarshavende ak-

tuar, ikke bare skal gjelde overfor selskapets styre (han kan jo også være et medlem av dette samme styre), men at aktuarfunksjonen også må ses i sammenheng med, og bedømmes utifra de vanlig gjeldende regler og retningslinjer i anerkjente aktuarretser. Slik er i alle fall situasjonen i Tyskland, som pr. idag er et ytterst regulert marked. Detaljerte aktuarielle retningslinjer er blitt formulert og den ansvarlige aktuars rolle vil bli fastslått i en ny og oppdatert lov om kontroll av forsikringsselskaper.

6. Forsikringstekniske rammebetingelser, premieberegninger og beregningsgrunnlag

"Premier for ny forretning skal være tilstrekkelige, på basis av fornuftige aktuarielle retningslinjer, til å gjøre selskapene istand til å møte alle sine forpliktelser, og spesielt til å kunne etablere adekvate tekniske reserver. Alle aspekter ved selskapets finansielle situasjon skal derfor tas med i beregningen, uten at bidrag fra andre kilder enn premier og inntekt som genereres av dette på en systematisk og permanent måte, kan sette selskapets solvens i fare på lengre sikt". (Art. 19, 3dje)

Den sentrale spørsmål vil være i hvilken grad det er tillatt å forskuddsfinansiere nye produkter ved hjelp av gevinst fra den eksisterende portefølje. Dette var tidligere ikke tillatt, men nu, med nye grunnlagsrenter, nye dødelighetstabeller og ulike bonussystemer vil det være vanskelig å fordele overskudd på en rettferdig måte mellom nye og gamle porteføljer.

Forsikringsselskapene behøver ikke å få forhåndsgodkjent sine forsikringstekniske planer og beregninger. Dette betyr at ansvarshavende aktuar alene har ansvaret for disse spørsmål og heller ikke kan/må støtte seg til myndighetenes kontroll, slik han har måttet gjøre i flere av medlemslandene inntil nu.

Bruken av dødelighetstabeller basert på

selskapenes eget erfaringsmateriale er nu et tillatt alternativ. Å benytte ulike grunnlagssrenter for premier og matematiske reserver er også mulig. Den øverste grense for denne sats er f.eks. 60% av statsobligasjonenes rentesats. Denne begrensning må fastsettes og justeres av myndighetene i fremtiden. Hvorvidt denne begrensning vil bli basert på en 10-års flytende gjennomsnitt eller på en annen metode må avgjøres når de relevante bestemmelser i direktivene blir inkludert i den nasjonale lovgivning.

7. Informasjonsplikten overfor forsikringstagerne

Bilaget til 3dje Livdirektiv inneholder en detaljert liste over all den informasjon som må bli meddelt forsikringstagerne før kontrakten slutes og også i løpet av kontraktstiden.

Listen gjelder bl.a. gjenkjøpsverdi, generelle opplysninger om skatteregler som gjelder den bestemte polisetype, oversikt over underliggende aktiva for unit-linked poliser og plikten til å oppdatere forsikringstageren om forhold som kan anses å være av betydning for ham.

Et sentralt punkt i denne forbindelse er at direktivet understreker at informasjonen skal gis forsikringstageren før kontrakten inngås. Dette betyr at det ikke er tilstrekkelig å vente med å sende all den informasjon som vanligvis

forelegges i slike tilfelle samtidig som politen sendes ut. I praksis vil dette kunne lede til visse kontortekniske problemer som forsikrings-selskapet må være forberedt på å løse.

Noen sluttbemerkninger

Når dette skrives er det usikkert om Norge eller de andre skandinaviske søkerland vil slutte seg til EU. Likevel kan det være vel verdt å tenke på eventuelle nødvendige skritt som må taes — i tilfelle. Å implementere og å tilpasse en forsikringslov er ingen lett oppgave, og hele prosessen vil nødvendiggjøre en omfattende diskusjon blandt aktuarer, forsikrings-selskaper, de berørte organisasjoner og naturligvis myndighetene, — for ikke å snakke om de politiske partier.

De poster som er nevnt i denne artikkel er egentlig bare toppen av et isfjell og en mer detaljert analyse av den nu gjeldende lokale lovgivning er selvsagt nødvendig for å kunne vurdere virkningen av et EU-medlemskap og derav følgende tilpasning av det 3dje Livdirektiv.

La meg også tilslutt understreke at denne artikkel bare er en enkel oppsummering av mange teknisk kompliserte problemer som bør studeres i detalj av alle aktuarer og andre som vil kunne bli berørt av de nye bestemmelser som vil måtte komme inn i den lokale lovgivning om eller når man blir medlem av EU.